

L'HOSPITALET, SUBCOMARCA DEL BAIX LLOBREGAT

JOSEP SERRA I BATISTE

Geògraf

Cap de Negociat d'informació de base de la Corporació Metropolitana de Barcelona

1. L'Hospitalet davant tres alternatives

El programa de les jornades presents considera tres alternatives per a l'adscripció comarcal de l'Hospitalet:

- l'Hospitalet dins el *Baix Llobregat*
- l'Hospitalet com a *Ciutat-Comarca*
- l'Hospitalet dins el *Barcelonès*

En teoria, seria també possible defensar propostes del tipus *municipalies* (Casassas-Clusa). A la pràctica, però, és impensable que puguin prosperar atès que no hi ha cap força política que les assumeixi coherentment. En aquest sentit, la sol·licitud d'Esplugues i St. Just de passar al Baix Llobregat —amb el supor unànime dels partits i entitats de la zona i que, ben segur, serà aprovada— elimina totalment la possibilitat de crear una municipalia centrada en l'Hospitalet, alhora que reforça el Baix Llobregat com a comarca i, indirectament, la comarca com a model territorial, del qual no es discuteix el fons sinó només la forma.

Altres opcions plantejades en el seu moment per diferents veus, des de la incorporació en una *gran comarca metropolitana* fins a la simple *annexió* de l'Hospitalet a Barcelona, són ja quasi només anècdotes d'un debat a mig fer que ha quedat superat pel desplegament efectiu de les Lleis.

Les tres alternatives esmentades semblen ser, doncs, les úniques a considerar en les actuals condicions legals i polítiques... i en les previsibles per als propers quatre anys. Passem a analitzar-les breument, si bé en un ordre diferent a l'abans citat.

A) *L'Hospitalet dins el Barcelonès*

El Barcelonès de 1932-36 és avui una comarca inviable. L'«emigració» de St. Just i Esplugues, alhora que ho posa de relleu, contribueix a fer-la'n encara més.

És inviable *políticament* perquè tots els municipis que haurien d'integrar-la han manifestat oficialment que no volen formar-ne part, llevat de Sta. Coloma de Gramenet.

És inviable *territorialment* perquè els cinc municipis que, de fet, la conformarien no constitueixen en absolut «l'espai geogràfic en què s'estructuren les relacions bàsiques de l'activitat econòmica» (art. 2.1.a. de la Llei de Comarques). Per a l'Hospitalet en concret aquest espai seria, segons el nivell d'integració econòmica pel qual s'optés, o bé la ciutat de Barcelona (annexió), o bé una municipalia on, a més d'Esplugues i St. Just, hi hagués algunes localitats del Baix Llobregat (el Prat, Cornellà, St. Joan, St. Feliu), o bé seria la gran comarca o àrea metropolitana (d'àmbit similar a la CMB o superior). Com ja s'ha dit abans, totes tres possibilitats han quedat rebutjades políticament, ja sigui de forma explícita o implícita.

Si en lloc del criteri econòmic s'utilitzés el territorial/urbanístic —que, sorprenentment, la Llei no contempla— podria definir-se un Barcelonès integrat pels municipis que conformen el continu urbà de Barcelona. També depassaria, però, l'àmbit dels cinc municipis que considerem i el dels 7 de 1932-36, comprnent els 13 que queden inclosos en el contorn delimitat pels traçats complets del Cinturó del Litoral i del Segon Cinturó (tots els que s'han esmentat abans en el sector del Llobregat, més Montgat i Tiana a la banda del Besòs). Tot i ser força coherent i defensable des del punt de vista

territorial, sembla clar que cap força política no acceptaria tampoc aquest «Barcelonès dels Cinturons», especialment per «l'amputació» que representaria d'un Baix Llobregat que tothom ja té molt coll avall.

Finalment, tampoc atenent a criteris *administratius* el Barcelonès residual que avui es planteja no té solta ni volta, perquè és evident

que els cinc municipis implicats no constitueixen de cap manera «l'àmbit més adequat per a fer efectius els principis d'eficàcia, de descentralització i de participació en la prestació dels serveis públics» (art. 2.1.b) ja que el seu territori resulta o bé massa petit (per als serveis urbans infraestructurals, com ho demostra el fet que pràcticament tots ells ja són prestats en àmbits superiors els Ens Metropolitans creats per la pròpia Llei), o bé massa gran o simplement inadequat (per als serveis personals, que avui es presten en àmbits heterogenis, i molts dels quals podrien ser assumits directament pels municipis que considerem, atès el seu volum poblacional).

A més de tots els aspectes esmentats, el fet que la capital del Barcelonès sigui alhora la capital de Catalunya i el centre d'una gran àrea metropolitana, amb totes les particularitats i exigències pròpies que això comporta, fa molt desequilibrada i difícil la coexistència amb ella d'altres municipis menors en la mateixa comarca, en la qual probablement acabarien tenint una posició secundària o subordinada.

Del que s'ha exposat se'n desprenen dues conclusions bàsiques:

- *el Barcelonès —qualsevol Barcelonès imaginable en les actuals condicions— és una comarca inviable i/o inadequada,*
- *el «no» de l'Hospitalet a la seva integració en el Barcelonès està plenament justificat, i cal complementar-lo amb la proposta d'una alternativa vàlida.*

B) L'Hospitalet com a Ciutat-Comarca

Pot haver-hi arguments —i s'exposen en aquestes jornades— per defensar «l'autonomia» de l'Hospitalet com a «Ciutat-Comarca».

Creiem, però, que es tracta d'una fórmula dubtosament adequada per abordar algunes de les necessitats reals de vinculació territorial de l'Hospitalet amb el seu entorn i que, per tant, tampoc no resultaria suficientment satisfactòria. D'altra banda, són evidents les dificultats polítiques que tindria una proposta d'aquesta naturalesa per poder prosperar.

Una solució tan atípica en el context de l'organització comarcal —a la qual algú podria posar-hi fins i tot objeccions d'ordre legal en la mesura que les lleis configuren la comarca expressament com a ens supramunicipal— només seria viable si recolzés en motivacions molt sòlides i realment excepcionals. No és aquest, en la nostra opinió,

el cas de l'Hospitalet, mentre que sí que ho és, en canvi, el de Barcelona, com s'exposarà més endavant.

C) *L'Hospitalet dins el Baix Llobregat*

Un cop descartades la integració en el Barcelonès i la constitució d'una comarca unimunicipal, la incorporació al Baix Llobregat apareix quasi com l'única solució possible. Però no ho és només per «reducció a l'absurd» de la resta d'alternatives sinó també per consistents motius positius, en els quals no entrarem en detall donat que són objecte d'alguna de les ponències presentades en aquestes jornades.

Convé fer esment, en sentit contrari, que aquesta incorporació presenta també aspectes dubtosos o problemàtics. A més d'una certa manca de «tradició» —l'Hospitalet, a diferència d'Esplugues i St. Just, ha viscut bastant d'esquena al Baix Llobregat— hi ha el fet rellevant del gran volum demogràfic del municipi (que representaria un terç del total), agreujat encara per la seva localització en un dels extrems del territori comarcal.

Amb la integració de l'Hospitalet és evident que es produiria un desplaçament del centre de gravetat comarcal —demogràfic, econòmic, polític— que podria ser considerat lesiu pels municipis més petits i pels que en restarien més allunyats. No s'ha d'oblidar que el Baix Llobregat, sense l'Hospitalet, és una comarca molt peculiar, que no disposa d'un centre clar i que està constituïda bàsicament per una xarxa de ciutats mitjanes, amb nombroses interrelacions i amb problemàtiques bastant similars. La presència de l'Hospitalet modificaria substancialment aquest panorama.

Els motius esmentats no són suficients, al nostre entendre, per posar en dubte la *conveniència de la integració*, però podrien fer-la políticament inviable —per la oposició expressa d'alguns municipis— si no s'adopten *mesures que permetin evitar-ne els possibles efectes negatius*. En aquesta línia va la proposta concreta que formulem.

2. *L'Hospitalet, subcomarca del Baix Llobregat*

Les Lleis d'Ordenació contempnen una figura organitzativa que podria contribuir a resoldre positivament els problemes de la integració de l'Hospitalet al Baix Llobregat. Es tracta de la possibilitat d'establir *subcomarques*, prevista a l'article 29.1. de la Llei d'Organització Comarcal:

«D'acord amb llurs característiques i naturalesa, els serveis co-

marcals es poden referir a tot l'àmbit territorial de la comarca, a parts diferenciades d'aquest o només a alguns dels municipis. En els dos darrers supòsits, la fórmula de finançament del servei pot fixar les aportacions econòmiques amb les quals han de contribuir els municipis interessats, amb independència de les que els corresponen segons el sistema general de finançament. En aquest cas, *els serveis es podran prestar mitjançant organismes descentralitzats o subcomarcals.*

Pot objectar-se que la introducció d'aquesta figura podria constituir un element més de confusió i de complicació de l'organització territorial i la prestació de serveis a nivell local. No és aquest l'esperit de la Llei, ni té perquè ser aquest el resultat pràctic de la seva aplicació. Es tracta, més aviat, de flexibilitzar el funcionament comarcal, i d'adaptar-lo quan convingui a les necessitats particularitzades de certs municipis o grups de municipis.

En una primera fase, aquesta seria la finalitat bàsica de les subcomarques, les quals s'establirien per acord del Consell Comarcal a petició dels municipis interessats. No caldria, doncs, dotar a les subcomarques de caràcter permanent ni generalitzat com a divisió interna fixa de tot el territori comarcal.

Al Baix Llobregat, en aquesta etapa inicial, a més del cas de l'Hospitalet podria abordar-se per la via subcomarcal l'especificitat de la rodalia de Martorell, molt deslligada de la resta de la comarca.

Amb el temps, i en funció dels resultats obtinguts i de la voluntat i necessitats de col·laboració supramunicipal per a la prestació de serveis, podria anar-se avançant, si s'estimés convenient, cap a una «subcomarcalització» total i estable, acompanyada d'una progressiva pèrdua de pes de les estructures comarcals.

Aquest procés, si s'arribés a donar al Baix Llobregat i a d'altres comarques, tendria a un model territorial equiparable al de les *municipalies*, molt més ajustat a la realitat actual que la simple reinstauració de les comarques del 32-36. S'aniria canviant així, «per la porta del darrera» però respectant plenament les voluntats municipals, l'inadequat model territorial imposat per les Lleis.

Retornant a l'Hospitalet, deixem oberta la qüestió de quin seria el seu àmbit subcomarcal més idoni. L'opció autònoma *unimunicipal* és perfectament defensable pel seu tamany, personalitat i característiques pròpies dins el Baix Llobregat. També ho és, des de criteris més generals, la solució *supramunicipal* del tipus municipalia. La decisió correspon a l'Ajuntament i al Consell Comarcal.

3. *Barcelona i el seu entorn: Municipi-Comarca i coordinació intercomarcal*

En punts anteriors, s'ha raonat la conveniència de l'adscripció de l'Hospitalet al Baix Llobregat i la inviabilitat de la comarca del Barcelonès. El plantejament resultaria incomplet si no féssim referència també a quina solució pot donar-se paral·lelament al cas de Barcelona i la resta de municipis afectats, i al tema més general de la coordinació entre Barcelona i tot el seu entorn.

Pel que fa a l'adscripció comarcal de Barcelona, és evident que aquesta ciutat constitueix un cas singular entre tots els municipis catalans. El seu tamany, la seva capitalitat, el seu pes i significació econòmica i política, i el paper central que en qualsevol cas ha de jugar en el conjunt de l'organització territorial són, entre altres, factors que només es donen a Barcelona i que justifiquen perfectament una solució particularitzada pel que fa a la seva adscripció comarcal: conceptuar-la com a *Municipi-Comarca* o comarca unimunicipal. L'opció per aquesta solució recolza alhora en la ja exposada inviabilitat de solucions comarcals «clàssiques» centrades en Barcelona.

La consideració autònoma de Barcelona no aniria en detriment de la resta de municipis actualment inclosos en el Barcelonès, sinó tot el contrari. Els del sector del Llobregat ja han decidit —amb el dubte de l'Hospitalet que ens ocupa— integrar-se al Baix Llobregat. Els del sector del Besòs podrien formar una comarca pròpia (la Ponència de 1932 ja es plantejà aquesta possibilitat) incorporant-hi també Montgat i Tiana, i consolidant així amb autonomia pròpia un conjunt de cinc municipis molt vinculats ja per relacions quotidianes i amb certa tradició d'actuació conjunta en els darrers anys.

D'altra banda, la *ineludible necessitat de coordinació entre Barcelona i el seu entorn* podria realitzar-se, per primera vegada en la recent història urbana, en condicions de notable igualtat entre una capital forta i uns municipis de l'entorn enfortits pel seu agrupament en comarques autònomes d'aquella.

És evident que la qualificació de Barcelona com a *Municipi-Comarca* requeriria l'acord —fins ara inexistent en tots els aspectes substancials de les Lleis d'Ordenació— entre les principals forces polítiques. Es tracta d'un acord que, potser ingènuament, estimem possible, en la mesura que permetria desbloquejar —cosa que interessa tothom— un punt cabdal per al desenvolupament efectiu i complet de l'organització territorial.

Per a la seva instrumentació legal es disposa d'una eina perfecta-

ment adient i oportuna: la *Carta de Barcelona*, prevista a les LLOT, que vé a ser l'estatut que estableix les particularitats de què gaudeix la ciutat en matèria de règim local. El contingut de la Carta, que tot just es troba en fase de treballs preliminars, haurà de ser aprovat o ratificat pel Parlament. Fins ara els responsables municipals han avançat, d'una banda, la voluntat de consens en la seva elaboració i, d'altra, que una de les qüestions a abordar seria precisament la de les relacions entre Barcelona i el seu entorn. La possibilitat d'avançar en el camí indicat, doncs, està servida.